

Прибој новембар 1999 November Priboj

Миле Чарапић

СОКОЛСКО ДРУШТВО У ПРИБОЈУ 1912-1941

Mile Carapic

THE SOKOL SOCIETY IN PRIBOJ 1912-1941

Едиција "TESTUDO" Edition

Инвентарски број:

113

Миле Чарапић

СОКОЛСКО ДРУШТВО У ПРИБОЈУ 1912 - 1941.

ИСТОРИЈАТ СОКОЛСТВА У СВЕТУ И КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ 1862 - 1941

Соколство као појава је настало као последица изузетно тешког положаја чешког народа под аустро-угарском влашћу. Прво Соколско друштво формирано је у Прагу 16 фебруара 1862. године. Његов старешина био је Јиндрих Фигнер а начелник др Мирослав Тирш. Основни циљ друштва био је подизање националне свести, оплемењивање душевне и физичке снаге чешког народа путем физичког, просветног и моралног васпитања.¹ Покрет се убрзо проширио по целој земљи и у свету. Име *Соко* друштву је подарио Емануел Тонер преузимајући га из јужнословенске народне поезије која је имала широки одјек како међу њеним народима тако и у целом књижевном свету Европе. Овај појам је био у том моменту најадекватнији, јер је означавао симбол највреднијих људских особина: јунаштва, племенитости и др. Нешто касније од ове речи изведени су појмови: соколац, соколарство, соколана и други.

Систем рада у Соколу створио је др Мирослав Тирш по угледу на Јан-Ангеланов гимнастички систем а донекле и по угледу на Шипса. Иако је био под утицајем немачке гимнастичке школе Тирш је у свој систем уградио и новине: ритмичке, симболичке и масовне вежбе. С обзиром да је био оригиналан, систем је познат у науци као Тиршов систем гимнастике.²

1. Станоје Станојевић, *Народна енциклопедија*, књ. 4, Загреб 1929, 267

2. Гордана и Милијан Цвијовић, *Настапак и развој соколства у ужичком крају*, *Ужички зборник бр. 3*, Т. Ужице 1974, 429 - 432

Соколарство као покрет поробљених народа врло брзо се проширио и по другим земљама. Основано је у: Словенији (Љубљана) 1863, под именом "Јужни сокол" (прво друштво код Јужних Словена), Сједињеним Америчким Државама 1866, Русији 1870, Хрватској (Хрватски сокол у Загребу) 1874, Немачкој 1890, Србији (Београдско гимнастичко друштво Соко) 1891, Француској 1892, Великој Британији 1903. Карактеристично за све наведене државе је да су чланство овог покрета чинили готово искључиво Словени.³

Српско соколарство у Краљевини Србији постепено се развијало од малог гимнастичког друштва у снажну соколску организацију. Политичке прилике, пре свега, а и неке друге у којима се оно развијало, нарочито у почетним годинама рада друштва, биле су веома неповољне. "Прво српско друштво за гимнастику и борење" основао је у Београду Пера Тодоровић, академски сликар, 1857. године. Његов рад није наишао на снажан одјек у Београду, а поготову у унутрашњости. Одласком Тодоровића на студије у Италију друштво замире 1865. да би поново оживело великим залагањем Пера Тодоровића и др Владана Ђорђевића на његовој скупштини 5 јануара 1882. године. Том приликом установљена су његова правила и име: "Прво Београдско друштво за гимнастику и борење". У њему се у почетном периоду изводила шведска гимнастика а постојали су и одсеци за борење, гађање, клизање, лоптање, пливање и јахање.

Млађи утицајни чланови, који су пратили снажан разавитак чешког, словеначког и хрватског соколарства намераваали су дати соколски карактер гимнастичком раду. Учињен је и први корак ка томе, тј. извршена је промена старог назива у: "Београдско гимнастичко друштво Соко" 7 априла 1891. Група чланова незадовољна донетом одлуком, видећи у њој уплив страног утицаја а нешто и из личних разлога одваја се и оснива 22 новембра 1892. године: "Грађанско витешко друштво "Душан Силни" или нешто доцније "Витешко друштво "Душан Силни". Овај расцеп био је од велике штете, што се манифестовало нарочито у веома слабом оснивању друштава ван Београда (а чији је број био ионако веома мали).

У Београд су, по позиву, 1907. године дошли чешки соколски предњаци Јан Свобода, Јан Зајчек и Франтишек Хофман који постојећем раду дају прави соколски смисао. Целокупно српско соколарство нарочито је у самој организацији задужио Франтишек Хофман (Мирослав Војиновић), који је остао стално у Београду, уводећи одмах вежбање женских категорија 1908., оснивајући мушки и женски предводнички (предњачки) одбор, приређујући предњачке течајеве и организујући "Словенске соколске вечери" а затим јавне часове у Београду и ван њега. Овај рад на ширењу соколске организације се убрзо

осетио јер је број основаних друштава све више растао.

На заузимање потпуковника Воје Живановића организовао је Хофман и предњачки течај на Војној академији 1908. за војску, с тенденцијом популаризације соколства у војсци.

И једна и друга фракција увиделе су штетност у подвојености, па је посредством принца Ђорђа Карађорђевића и старешина ЧОС-а др-а Лисина Шајнера дошло до њиховог коначног спајања у један савез под именом "Савез српских соколских друштава *"Душан Силни"*. То је закључено, по први пут, 21 априла 1908. а коначно спроведено 8 новембра 1909. На савезној скупштини одржаној 2 фебруара 1910. изабран је за старешину Стева Тодоровић, начелник је Франтишек Хофман, док је савезни орган био "Соколски гласник Душан Силни". У савезу је било учлањено 20 соколских друштава. Већ априла 1910. овај савез постаје чланом Словенског соколског савеза. Уместо планинарског слета одржан је 7 и 8 јула 1910. године Свесоколски састанак у Београду коме су присуствовали Чеси (620), Хрвати (130), Словенци (20), Срби из Војводине, Далмације, Босне и Херцеговине (220). Том приликом приређено је јавно вежбање мањих размера и донет закључак о потреби уједињења целокупног српског соколства у Краљевини Србији и ван њених граница у један савез. Затим су српски и остали словенски Соколи учествовали на Свејуначком слету у Софији од 10-12 јула 1910. године.

На првом Свесрпском соколском састанку одржаном 7 новембра 1910. донета је одлука о уједињењу српског соколства у границама и ван граница Краљевине Србије у један савез чији назив је задржао раније име. Савезни орган "Српски соколски гласник" почео је излазити 1912. године у Београду, а уређивао га је Лаза Поповић. Већ у другом броју, у чланку "Југословенски соколски савез" Поповић заступа идеју уједињења свих племенских јужнословенских савеза у један. Уједињењем српског соколства успостављен је континуитет у раду свих жупа, који је знатно унапредовао. То се примећује већ 1911. на II Хрватском свесловенском слету одржаном у Загребу, на коме је узело учешће 800 српских Сокола, као и на VI Свесоколском слету у Прагу 1912. где је учествовало 925 српских Сокола.⁴

За време балканских и Првог светског рата соколство у Краљевини Србији није радило.

⁴ Историјски архив Ужице, *Распис Соколске жупе Београд друштвима: Предавање Војислава Богићевића, "Соколство у Србији од почетка до Балканског рата", Фонд Соколска жупа Ужице XI 1933. 38 (у даљем тексту представљено са ИАУ СЖУ), Станоје Станојевић, наведено дело, 268 - 269*

СОКОЛСКО ДРУШТВО У ПРИБОЈУ 1912 - 1941

Аустро-угарски војници (чији је гарнизон стациониран у Прибоју 1879 године) по први пут су јавно приказивали лепоту спортских вештина у овом месту. Поред тениса, они су на спортским теренима приказивали грађанима слетске гимнастичке војне вежбе. Прибојску омладину су ове спортске манифестације одушевљавале, иако се у њима нескривено читавала непријатељска пропаганда, праћена надменошћу и охолошћу. У маленој варошици се ипак потајно тражило нешто ново, али сопствено и оригинално а што би било приступачно свима и у сваком тренутку. За реализовање овог циља допринела је већ позната идеја југословенства, коју су у ово место доносили и провлачили малобројни интелектуалци и трговци. Пропагирање југословенске идеје у то време (око 1910) најчешће се обављало преко соколске организације. У Прибоју се и пре 1912. године стварају услови за формирање соколске организације, односно друштва. То се убрзо остварује по ослобођењу овог места од Турске власти 6 октобра 1912. године. Прави назив ове соколске јединице био је "Соколско друштво Душан Силни".⁵ У периоду 1912-1915. Друштво је било у саставу Дринске дивизије, а чија је специјална структурна јединица носила име Дринска фискултурна област. Обухватала је и соколска друштва из Ужица, Ваљева и Шабца. Центар ове области било је Ужице због запажених резултата Друштва из тог места, на чијем челу се налазио гимнастички начелник Јосип (негде Јозеф или Јожеф) Јехличка, велики прегалац на пољу соколарства. Прибојско соколско друштво било је и члан "Савеза српских соколских друштава Душан Силни" чије је седиште било у Београду.⁶ На оснивачкој скупштини овог друштва изабрана је управа и формулисан програм рада. За председника је изабран Петар Кларић (који је дошао у Прибој почетком двадесетог века и много допринео стварању услова и самом раду друштва) а за потпредседника Сулејман Пашовић, један од оснивача друштва. Прибојско соколско друштво приредило је више соколских академија и манифестација (јавних часова) 1913-1914. године по свим варошицама у Доњем Санџаку, које су одлично успеле како у техничком тако и у моралном погледу. Поред тога Соколско друштво "Душан Силни" приредило је соколску манифестацију на Увцу 1914. која је одлично успела у пропагандном смислу. Соколске вежбе посматрао је и са одушевљењем поздрављив српски елемент "с оне стране границе", коме је тај соколски дан дао још више наде и вере у национално ослобођење и уједињење.

5. Душан Нешковић, *Спорт у Прибоју*, Прибој 1970, 32

6. Гордана и Милијан Цвијовић, *наведени рад*, 440; П. Обрадовић, *Соколски годишњак 1912 - 1913*, Београд 1914, 12

Поред Петра Кларића, најзапаженији чланови друштва били су: браћа Лујићи, Миле Јовановић и Сава Ћирковић. Они су, као и извештај број других чланова друштва погинули у Првом светском рату, уградивши своје животе у темеље нове отаџбине.

Поред наведених позната су имена и других сталних чланова ове месне соколске организације. То су: учитељ Поп Радивоје Орловић, свештеник Михајло Јевђевић, Михајло Ј. Борисављевић, Душан Ј. Јевђевић, Добросав Добро Стевовић (који је био један од 1300 каплара у време I светског рата), Јово Караџић, Ристо Стевовић и Реља Матијевић.

Соколско друштво "Душан Силни" у Прибоју имало је у периоду до 1915. године општејугословенски карактер, окупљајући у своје редове и српску и муслиманску омладину. Оно је радило званично до 18 новембра 1915. када је аустро-угарска војска по други пут окупирала Прибој, пошто су српске јединице заједно са црногорским биле принуђене да напусте место средином новембра, након огорчених борби.

Аустро-угарске војне власти биле су крајње немилосрдне према било каквој просрпској и пројугословенској активности. То се потврдило и приликом њиховог освајања Прибоја. Одмах по окупацији овог места повеле су истрагу против оснивача и чланова месног Соколског друштва. Познати су случајеви варварског мучења и малтретирања његових угледних чланова. Такав случај био је са учитељем Поп Радивојем Орловићем, свештеником Михајлом Јевђевићем, који је био притворен у војничкој тамници у Прибоју и Сулејманом Пашовићем, који је био под истрагом, а у затвору је провео три месеца. Само захваљујући интервенцији својих пријатеља био је ослобођен.⁷

Архивска грађа овог друштва није сачувана. Иако не постоје поуздани подаци о њеном нестанку може се предпоставити да је она нестала као и документација Соколског друштва "Душан Силни" из Ужица, коју је непријатељ запленио и однео у Државни архив Аустрије, у Беч.⁸ Њеним проналаском и истраживањем сасвим сигурно би се активност друштва осветлила у пуном смислу.

Соколско друштво у Прибоју било је претеча и основ каснијим спортским друштвима у овој варошици. Од непроцењиве штете је прекид његовог рада у овом периоду, јер су његови најактивнији и најутицајнији чланови погинули у рату. За време окупације од 18 новембра 1915. до ослобођења у јесен 1918. није постојао никакав вид спортског живота у Прибоју.⁹

7. Оснивање соколског друштва "Душан Силни" у Прибоју, Прибојске новине 26. 8. 1983, 10; Душан Нешковић наведени рад, 33; Фарук Диздаревић, Талија у Прибоју (позоришни аматеризам 1900 - 1993), Прибој 1993, 27

8. Љубодраг Поповић, Прилози за историју физичке културе у ужичком крају, Ужички зборник 21, Ужице 1992, 61

9. Душан Нешковић, наведени рад, 34

Непосредно након уједињења (1 децембра 1918) основни циљ соколске организације постао је да се у "јединствен народ унесе здрава мисао, поштовања заједничке нове државе, мисао братске слоге и народног јединства". Ношене идеализмом соколске организације настојале су да својим културним радом афирмишу у земљи идеју уједињења, југословенства и словенства. У периоду 1918-1929. соколска организација у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца била је првенствено организација приватне иницијативе, заснована на слободној вољи свога чланства и идеји која га је окупила. Морална дисциплина заснивала се на добровољном подвргавању правилима ове организације.¹⁰

Првих година после формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца још нису били створени услови за обнављање и функционисање Соколског друштва у Прибоју. Један од разлога је и велика опредељеност становника места за фудбал (Фудбалски клуб "Лим" основан 1922. године). Међутим, главни разлог састојао се у непостојању приватне иницијативе на овом пољу. Трећи важан моменат састојао се у непостојању више инстанце која би својим делотворним радом утицала и помагала обнављање друштва. Тек на предлог Соколског друштва Ужице Југословенском Соколском Савезу за оснивањем соколске жупе донета је одлука Савезне скупштине ЈСС 22 октобра 1922. године о формирању Златиборске соколске жупе. Поменути орган одобрио је и одредио новој жупи територију рада. Оснивање жупе предходила је насушна потреба за бржим развојем соколства, пре свега у Санџаку, у коме до тада није постојало ни једно Соколско друштво.

Управа Соколског друштва Ужице, на челу са дугогодишњим старешином и благајником Симом Јањушевићем, прихватила се са великим пожртвовањем око организације нове жупе, оснивања и потпомагања нових јединица. Да би се сазнало расположење за оснивање Соколског друштва у појединим местима тадашња управа послала је упитнике свим среским начелницима, свештеницима, учитељима и осталим националним радницима у Санџаку и ужичком округу. Између осталих, управа ужичког Соколског друштва обављала је преписку и са поменутим надлежним субјектима Прибоја. Међутим, у овом месту још нису сазрели услови за формирање Соколског друштва. Ових покушаја било је више, али су остали без резултата. Већ 1924. године Златиборска соколска жупа почела је и практично формирање Соколских друштава у Новој Вароши (крајем 1923.), Пријепољу, Пљевљима и Пожеги. Жупи је 1925. приступило и Соколско друштво Вишеград.¹¹

Већ 1926. године долази до обнављања Соколског друштва у Прибоју. Међутим, убрзо друштво престаје са радом.¹² У току 1928. долази до поновног обнављања приликом одржавања жупске скупштине у Прибоју.

10. Љубодраг Димић, *Културна политика у Краљевини Југославији 1918 - 1941*, књ. 1 Београд 1996, 433

11. Анте Брозовић, *Свесловенско соколство - Свесоколски слет*, Београд 1930, 196 - 197

12. ИАУ, *Извештај соколске жупе Ужице Краљ. банској управи Зетске бановине*, СЖУ IV 1931. 22

Циљ скупштине био је олакшање пута делегатима по Соколским друштвима у Санџаку, као и оживљавање соколског рада у Прибоју.¹³ Друштво је основано залагањем надлежног средског начелства. Оснивач и председник ове соколске јединице био је Михаило Борисављевић, имућни прибојски трговац. Оснивачкој скупштини приступило је са одушевљењем и прибојско грађанство. Кад се пришло избору управе наступиле су тешкоће око њеног избора. Међутим, у том трнутку најважније је било да је друштво основано. Од тог момента оно је било у саставу Златиборске соколске жупе и Југословенског Соколског Савеза. Убрзо по оснивању друштво је имало око 50 чланова, од чега су већину сачињавали помажући а у мањој мери активни чланови.¹⁴ Постепено број активног чланства благо се повећава. Оно што обележава ову спортску организацију у почетним годинама њеног постојања и рада је недостатак стручног учитеља-предњака, без чије делатности друштво готово да није могло ни функционисати. Управа друштва настојала је на разне начине да обезбеди одговарајуће стручно лице.

У току 1928. ово месно друштво пригодним манифестацијама обележило је 10-годишњицу стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 1 децембра.¹⁵ Већ 28 марта 1929. одржана је годишња скупштина Соколског друштва на којој се анализирао рад у предходној и утврдио програм рада у текућој години.¹⁶

Од оснивања (1928) до јесени 1929. Соколско друштво Прибој имало је апсолутну самосталност у свом раду, као што је имало целокупно југословенско соколство.

У току 1928. и 1929. у саставу Златиборске соколске жупе, поред прибојског налазила су се Соколска друштва из Ужица, Пожеге, Гуче, Вишеграда, Пљеваља, Пријепља, Нове Вароши и Бијелог Поља.¹⁷

Диктатура заведена Манифестом краља Александра I Карађорђевића од 6 јануара 1929. прокламовала је нови државни и идеолошки концепт заснован на идеологији интегралног југословенства. Нови концепт морао је бити водиља свих националних (југословенских) организација, самим тим и соколства. На Видовданском сабору 28 јуна 1929. у Новом Саду савезна соколска организација чврсто је прихватила "југословенски реализам" и југословенство. Југословенским властима сметао је појачани политички рад појединих племенских савеза унутар Југословенског Соколског Савеза. То је проузроковало као преку потребу укидање племенских соколских организација и савеза и формирање друштава и управе југословенског Сокола са југословенском идеологијом. Као резултат вишемесечног рада краља, владе и експерата по овом питању настао је Закон о оснивању Сокола Краљевине Југославије 5

13. Анте Брозовић, *наведено дело*, 197

14. Душан Нешковић, *наведени рад*, 48; Шукрија Хасанагић, *Културно - забавни и спортски живот у Прибоју између два рата*, Прибојске новине, Прибој 19. 7 1978, 8

15. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ 1928, рб 336

16. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ 1929, рб 93

17. Алмапах Дринске бановине за 1930, Сарајево 1930, 263

децембра 1929. који је наложио пуну реорганизацију и јединственост племенских соколских савеза и извршио пуно подржављење соколства. Манифестом савезне управе од 28 јануара 1930. позвани су сви слојеви народа да ступе у соколске редове. Статут о организацији и пословању Сокола Краљевине Југославије од 14 фебруара 1930. као основни циљ одредио је Соколу Краљевине Југославије да "подиже телесно здраве, морално јаке и национално свесне држављане земље".¹⁸

У јесен 1929. године одржан је у Београду састанак представника свих жупа из земље чији је циљ био доношење одлуке о стварању јединствене и реорганизоване соколске организације. После бурне и целовечерње расправе одлучено је о формирању Савеза Сокола Краљевине Југославије као нове и јединствене националне и спортске организације. Јосип Јехличка, у име ужичке жупе био је против предлога и гласао за распуштање соколске организације. Том приликом је изјавио: "Жалосно је да слободни "Соко" заврши свој слободни лет баш у Београду, у који су се некад упирале очи поробљених народа Аустро-Угарске монархије". На састанку ужичке жупе у Прибоју чланство је једнодушно одобрило став ужичког представника.¹⁹

Сада ћемо укратко представити правила о устројству и раду соколског друштва, које је иначе важило за подручје целе државе.

Новим декретом извршена је, поред осталог, и темељна реорганизација соколског друштва. Оно је представљало основну јединицу у соколству и оно је проводило у живот соколска начела непосредно васпитајући сокола појединца у соколском раду. По новом Статуту једно соколско друштво сачињавају чланови и чланице у једном месту, с најмање 18 година старости и исправним моралним погледом. Поступак учлањења састојао се у пријављивању посебним пријавним листом добијеним од соколског друштва. Управни одбор обавља преглед чланске пријаве и може пријављеног да не прими, ако нађе за сходно, без образложења. Противдржавни појединци нису имали право приступа у ову соколску јединицу. Сваки члан се прима привремено на 6 месеци, после чега му се издаје чланска лектимација и соколска значка. По престанку чланства соколска значка се враћа друштву. Чланови који носе значку дужни су да се при сусрету поздрављају са соколским поздравом "Здраво" и ословљавају са "ти". Који члан-ица се не покорављају друштвеним правилима и уређењима искључују се из друштва. Сваки члан мора плаћати месечни улог, чију висину одређује главна годишња скупштина друштва.

У свечаним приликама и јавним иступањима чланови носе свечано соколско одело. О ношењу одела и владању чланова кад су свечано одевени постоје одговарајући прописи.

Друштвом управља Управи одбор, који бира друштвена скупштина на годину дана а потврђује га жупа. На челу друштва је старешина, а њему уз

18. Љубодраг Димић, *наведено дело*, 432 - 439

08 19. Гордана и Милијан Цвијовић, *наведени рад*, 435

бок тајник (секретар) и благајник. За телесну вежбу код чланова брине се начелник, код чланица начелница, који засебно обављају вежбање. Прави предњак је онај који је похађао течај за соколске предњаке и са успехом положио предњачки испит. Непосредни васпитач у соколској организацији је соколски предњак, који мора да ради споразумно са соколским просветаром, који врши темељни задатак соколске идеје. Предњаштво представља срж соколске организације и од његовог рада у првом реду зависи напредак и успех соколства.²⁰

Соколска жупа Ужице (добила ово име 1929) је без обзира са неслагањем представника и целе жупске управе ипак прихватила нову реорганизацију соколства и наставља свој рад.

У вези с тим Соколско друштво Прибој почиње нешто интензивнији рад у току 1930. године. Оно је одржало главну годишњу скупштину крајем јануара, чију управу је потврдила надлежна жупа 12 фебруара.²¹

Управа овог друштва организовала је свечану академију марта т.г. поводом обележавања рођендана Масарика.²² Осим тога, њеним залагањем набављене су тренерке за вежбање, свечане одоре за свечане прилике и адекватну опрему за нараштај и децу. Свечане одоре деловале су импресивно. Капа је била у облику шајкаче са црним ободом и нешто ширим горњим делом од црвене чоје, а испред се постављало соколско перо. Кошуља је била од црвеног платна. Одора је прављена од пепељасте чоје, док је горњи део био украшен гајтанима. Носио се пребачен преко једног рамена, придржаван пригодним гајтанима. Деојке су носиле беле блузе и црне сукње.

С обзиром да прибојско друштво није имало предњака (од 1928) управа Соколске жупе из Ужица препоручила је на одређено време предњака жупе и Соколског друштва Ужице Љубомира Јунговића. Он је извршио темељну обуку овог друштва у периоду од почетка маја до средине јуна т.г. Крајем јуна одржан је јавни час у Прибоју, у дворишту Основне школе. Пре његовог одржавања приређен је свечани дефиле чланства, који је пратила плех музика Соколског друштва из Вишеграда. Овој манифестацији присуствовало је грађанство места у великом броју као и људи свих професија: службеници, трговци, занатлије и др. Јавни час је у потпуности успео а грађани су били веома задовољни. То је био први јавни наступ сокола и соколица из Прибоја од оснивања друштва.²³

Крајем јуна ово друштво учествовало је, истина са малим бројем учесника, на импозантном Свесловенском слету у Београду (главни слетски дани били су од 27-29 јуна 1930).²⁴

Од октобра 1929. године Соколско друштво Прибој, заједно са сокол-

20. Анте Брозовић, *Соколски зборник 1934-1935*, Београд 1935, 260 - 261

21. ИАУ, *Деловодни протокол СЖУ за 1930*, рб 34

22. Душан Нешковић, *наведени рад*, 48

23. ИАУ, *Деловодни протокол СЖУ за 1930*, рб 211

24. Шукрија Хасанагић, *Формирање соколског друштва у Прибоју*, Прибојске новине, Прибој 4. 8. 1978, 8; Фарук Диздаревић, *наведено дело*, 30

ским друштвима: Нове Вароши, Пријепоља, Пљеваља, Бијелог Поља и Сјенице припадали су територијално Зетској бановини. Поред многих додирних веза друштва са Бановином, ова последња је и финансирала соколска друштва са њеног подручја. Тако је 22 маја 1930. Зетска бановина помогла наведена друштва са 15 000 динара.²⁵

Соколско друштво Прибој 1930. године имало је 63 члана. Његов председник био је Хусеин Хасанагић, подпредседник Доброслав Стевовић, тајник (секретар) Радоје Божовић и благајник Михаило Јевђевић.²⁶

Управа друштва упућивала је и у току 1931. године молбу жупи око постављења учитеља предњака на рад у ово друштво. Са своје стране жупа је предложила учитеља Глишића. Међутим из одређених разлога није дошло до успешне реализације. Убрзо потом, већ 31 јула учитељ Минић додељен је на рад у ово месно соколско друштво и остао на том положају до краја новембра исте године.²⁷

Управа друштва успела је у свом настојању, на краће време, да доведе у своју средину Урошевић Малицу (среског писара-правника), који је успешно припремио изабрано чланство за жупски слет у Пљевљима, одржан 31 маја и 1 јуна исте године. Занимљиво је напоменути да је то био први жупски слет организован у Санџаку. Ова спортска манифестација била је веома добро припремљена и организована. Поред велике ангажованости слетског одбора (између осталог и израда правилника за слет) његовом потпуном успеху, извесним делом, допринеле су и стручне сугестије начелника жупе Јосипа Јехличке. Овој спортској манифестацији присуствовала су сва друштва из жупе. Прибојско Соколско друштво наступало је на слету са 20 вежбача, 6 вежбачица и 8 гостију што је укупно износило 34 члана друштва. Гости овог друштва на слету били су: Јеличић Миодраг, срески писар-правник, Грујичић Добривоје, порезник, Хасанагић Мухамед, чиновник, Златанић Омер, чиновник, Прелевић Заим, шеријатски приправник, Бајрактаревић Мехмед, чиновнички приправник.

Такмичење на справама, на коме је учествовало 5 одељења није било осим у штафетном такмичењу. Награде нису додељиване. На овом спортском скупу освештана је и застава Соколског друштва Пљевља, коју је поклатио, преко свог изасланика, српски патријарх Варнава. Слету је присуствовало, поред мештана Пљеваља и мноштво гостију из околних варошица чији број је износио 3000 - 4000. Осим тога слету су присуствовали изасланици Њ. св. патријарха - Сава Вукојичић, Реис улеме - Хаим Феид, војни - Јаков Ракочевић, просвете - Богољуб Бјелић, Главног одбора Гајрета, Савеза Сокола Краљевине Југославије - Момир Коруновић и Тодоровић.²⁸

25. Фарук Диздаревић, *наведено дело*, 30; ИАУ, *Деловодни протокол СЖУ за 1930*, рб 300 - 308

26. ИАУ, *Деловодник СЖУ за 1930*, рб 276

27. ИАУ, *Деловодник СЖУ за 1931*, рб 423, 464 и 671

28. ИАУ, *Извештај слетског одбора СЖУ у Пљевљима 4. 7. 1931*, СЖУ VII 1931 165, 62; ИАУ, *Преглед пријављених учесника на жупском слету у Пљевљима 31. 5. 1931*, СЖУ VII 1931, 165, 33; ИАУ, *Извештај соколског друштва Прибој сокол. др. Пљевља о учешћу овог друштва на слету у Пљевљима 31. 5. 1931*, СЖУ VIII 1931, 82

Од активности друштва треба још навести и приређивање обележавања највећег државног и соколског празника 1 децембра, која није била успешна.²⁹

У току године чланство друштва бројало је 56 припадника. Старешина друштва од почетка године до 5 маја био је Хусеин Хасанагић, а од средине истог месеца Миодраг Јеличић; заменик старешине био је Ђамил Хаци-Хамзић, тајник - В. Поповић, после кога је ову функцију обављао Заим Прелевић и начелник - Малиша Урошеввић, извесно време.

Соколска жупа Ужице планирала је одржавање жупске седнице у Прибоју октобра исте године. Међутим управа друштва обавестила је жупу о немогућности приређивања седнице због, како су рекли "слабих смештајних могућности", и немогућности извођења академије у част посетиоца због недовољног броја вежбача.

Соколско друштво из Вишеграда приредило је забаву у Прибоју 1931. године, у своју корист.³⁰

У току 1932. године друштво није учествовало ни на једном слету иако је ужичко жупа дозволила соколским друштвима Вишеграда, Рудог и Прибоја учешће на окружном слету у Горажду 5 јула т.г.³¹ Зна се поуздано да је прибојско Соколско друштво приредило академију 6 септембра поводом рођендана престолонаследника Петра II Карађорђевића (челника Соколства у Краљевини Југославији од 1929-1941). Узрок неодржавања техничког рада друштва је непостојање учитеља-предњака и одсуство чланова вежбача (због посла или служења војске). Чланарина се није убирала ни од осталих чланова услед велике економске кризе, која је свом жестином потресла и Прибој.

Дужност старешине током ове године обављао је Михаило Ј. Борисављевић, заменик старешине био је Заим Прелевић а тајник В. М. Јелић. У току године 3 члана су поседовала свечану одору.³²

У извештају тајника Соколске жупе Ужице за 1932. наводи се податак да соколска друштва Прибоја и Сјенице не раде никако. Узрок томе је што већ неколико година немају техничког вође. "Код Соколског друштва Прибој осећа се жеља и напори да се оживи рад. Међутим, то се не може остварити без техничког вође." Жупа је упућивала молбе Савезу СКЈ и за соколска друштва Сјеница и Прибој, у погледу избора техничког вође, али се све завршило безуспешно.³³

29. ИАУ, Извештај СЖУ Савезу СКЈ о раду Жупе у новембру и децембру 1931, СЖУ III 1932. 11

30. ИАУ, Наведени извештај СЖУ Краљ. бан. управе Зетске бановине 22. 12. 1931; ИАУ, Извештај начелства сокол. др. Вишеград за 1931 од 17. 1. 1932, СЖУ VI 1934.5

31. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1932, рб 280

32. ИАУ, Велики статистички извештај сокол. др. Прибој за 1932, СЖУ VIII 1932. 83

33. ИАУ, Извештај тајника СЖУ о раду у 1932 поднет 26. 2. 1933, СЖУ III 1940. 28. 6

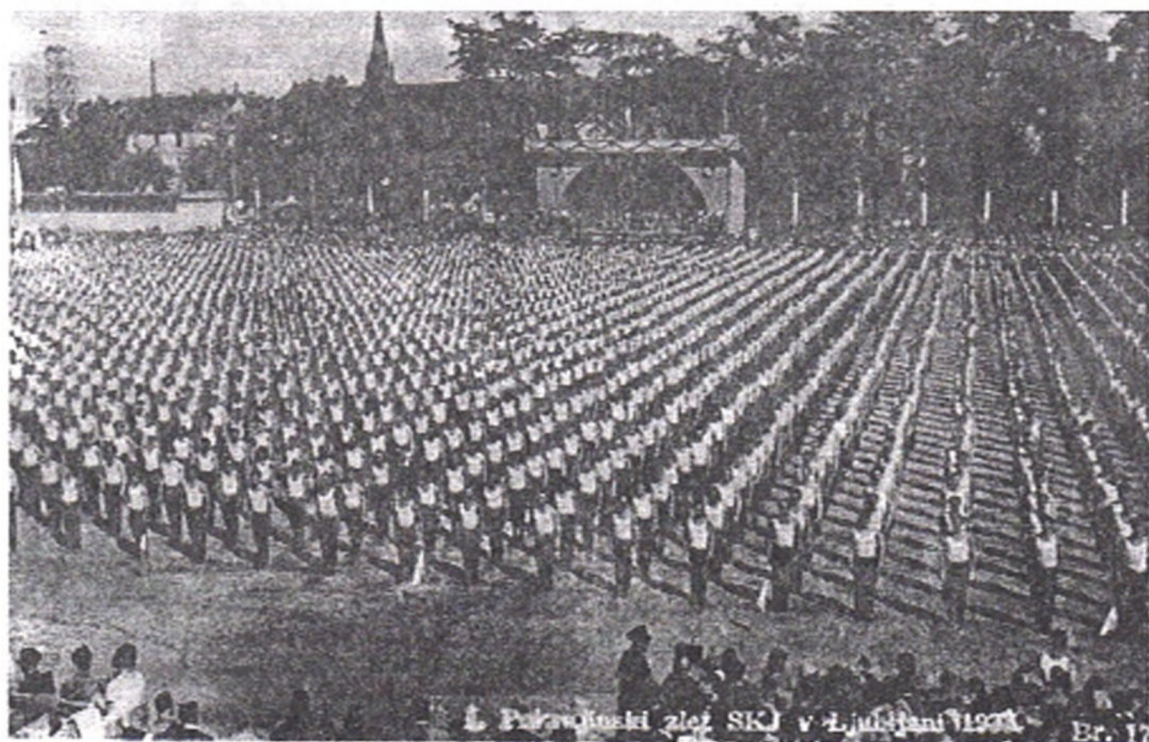
*Прибојски трговац Добросав - Добро Стевовић,
један од Старешина Соколског друштва у Прибоју*

И поред великих залагања управе Соколског друштва Прибој ни у току 1933. године није се успело са довођењем техничког вође. Управа овог друштва обраћала се својој надлежној жупи, Министарству за физичко васпитање и Министарству просвете два пута, без икаквих резултата. Управа је била за овај посао заинтересована за учитеља Крстонија Ђерковића (из Дебелје, срез Н. Варош), али је он одустао. Исто се десило са учитељем Јанком Арнаутом. Жупа је са своје стране предложила Савезу СКЈ постављење Илије Прерадовића за учитеља у Прибоју, али је његов лични захтев преовладао за његово постављење у Сјеницу. Исти резултат остварио се и са Драгутином Шуљагићем (учитељ у општини Каран - ужички срез), као и са учитељом Богољубом Томићем.³⁴

И поред свега, захваљујући великој активности управе и чланства друштва у току године (1933) приређен је јавни час, обављене су две врло

34. ИАУ, Записник са редовне главне годишње скупштине о раду сокол. др. Прибој у 1933. год. одржане 21. 1. 1934, СЖУ VIII 1940. 80; ИАУ, Молба сокол. др. Прибој СЖУ за постављање учитеља - предњака на рад у ово друштво, СЖУ VIII 1933. 93. 1; ИАУ, Предлог Жупе сокол. др. Прибој око избора учитеља предњака, СЖУ VIII 1933. 93. 2; ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1933, рб 156 и 533

успешне академије, успостављена је плодна сарадња са Соколским друштвом из Рудог (приређена заједничка академија) и учествовало се са 12 чланова вежбача на I Покрајинском слету у Љубљани 28-29 јуна. Прибојске слетске такмичаре - предњаке предходно је веома добро припремио начелник Соколског друштва Вишеград Божо Поповић (од почетка маја до средине јуна т.г.).³⁵

Снимак са Покрајинског слета Сокола Краљевине Југославије одржаног у Љубљани 1933. године. На овом слету су учествовали Соколи из Прибоја на челу са Расимом Хасанагићем

На првом слету окружја (формираног 1933) у Новој Вароши одржаном 2 августа који је добио карактер жупског слета била је присутна делегација из Прибоја без такмичара. Ова манифестација била је веома успешна и по целокупној организацији и по практичном учешћу соколских друштава жупе. На јавним вежбама узели су учешћа соколска друштва: Нова Варош, Пријеполје, Пљевља, Сјеница, Ужице и Вишеград. На слету су била делегирана сва друштва осим друштава из Пожеге и Ивањице.³⁶

Начелник жупе Јосип Јехличка, по премештају из Тузле у Ужице, посетио је крајем марта соколска друштва у Санцаку; обишао је Вишеград, Рудо, Прибој, Нову Варош, Сјеницу, Пријеполје и Пљевља с намером њиховог

35. ИАУ, Наведени записник о раду с. друштва Прибој у 1933; ИАУ, Распис соколске жупе Ужице о путовању на покрајински слет у Љубљану, СЖУ IV 1933. 110, 3; ИАУ, Извештај тајника о раду Жупе у 1933. год., СЖУ III 1940. 28, 18

36. ИАУ, Извештај начелника сокол. др. Нова Варош о техничком раду у 1933. год., СЖУ VII 1940. 1, 9

оживљавања и појачане активности.³⁷

Просветар прибојског Соколског друштва, Лука Милачић, успешно је похађао просветни течај у Ужицу од 1 - 3 децембра. Овај течај одржан је по први пут у Соколској жупи Ужице у просторијама Соколског дома. На њему је било присутно 8 кандидата, од којих један члан и једна чланица са села. Наставници на течају били су: Ђорђе Драшковић, за историју, организацију и администрацију; Јосип Јехличка, за гимнастички састав и вежбе; Батрић Марјановић, за идеологију; Драгутин Шуљагић, за соколску штампу; Александар Адамовић, за предавања о позоришту и др. и др Крсто Харамбашић, за хигијену.³⁸

Управу Соколског друштва Прибој у 1933. години сачињавали су: старешина - Михаило Ј. Борисављевић, тајник - Вукола Ј. Ђуровић, заменик старешине Заим Прељевић, начелница - Катица Секел. Чланови Управног одбора били су: Добросав Грујичић, порезник, Ђамил Хаџи - Хамзић, трговац, Ото Кунек, железнички чиновник, Михаило Јевђевић, свештеник, Алија Бегановић - шеријатски судија, Салко Сукић, занатлија, Хусеин Хасанагић, трговац и просветар Лука Милачић.

На скупштини Соколске жупе Ужице одржане 26 фебруара изабран је за члана управе за 1933. а у својству одборника Заим Прељевић, писар шеријатског суда из Прибоја.³⁹

У оквиру Соколске жупе Ужице извршена је у току 1933. године подела на окружје, чија је сврха била побољшање рада друштва у техничком и просветном погледу. Соколско друштво Прибој нашло се у II окружју са соколским друштвима из Рудог и Вишеграда.⁴⁰

Без обзира на непостојање начелника Соколско друштво у Прибоју било је веома активно током 1934. године. Навешћемо неке важније моменте из његове делатности те године.

Соколско друштво Прибој одржало је редовну главну годишњу скупштину 21 јануара у просторијама Основне школе на којој је изабрана нова управа.⁴¹

37. ИАУ, Допис Жупе сокол. др. Ивањица, СЖУ VI 1933. 164

38. ИАУ, Наведени записник о раду с. др. Прибој о раду у 1933; ИАУ, Извештај сокол. др. Прибој СЖУ о функционерима друштва СЖУ VIII 1933. 97, 1 Чарапић, Соколски дом у Ужицу 1931 - 1941, Ужички зборник 25/26, Ужице 1996/97, 223

39. ИАУ, Избор управе соколске жупе Ужице на скупштини жупе 26. 2. 1933, СЖУ III 1940. 28, 25

40. ИАУ, Наведени извештај начелника сокол. др. Нова Варош

41. ИАУ, Наведени записник главне скупштине сокол. др. Прибој од 21. 1. 1934; ИАУ, Целоводни протокол СЖУ за 1934, рб 130; ИАУ, Извештај са главне жупске годишње

Представићемо управу друштва:

1. Старешина - *Борисављевић Михаило*, трговац
2. Заменик старешине - *Прелевић Заим*, шеријатски чиновник
3. Тајник - *Ђуровић Вукола*, учитељ
4. Благајник - *Јелић Василије*, трговац
5. Начелник и начелница - *нема*

Управни одбор: *Караџић Јово*, трговац
Кунке Ото, чиновник
Др Аџић Илија, лекар
Хамзић Ђамил, шпедитер

Заменици управног одбора: *Јевђевић Душан*, трговац
Хасанагић Расим, трговац
Сукић Салко, занатлија
Дучић Михаило, радник

Референт за сасоске чете: *Вуковић Гојко*, учитељ

Заменик: *Рогвић Страхиња*, економ

Ревизори: *Грујић Добривоје*, чиновник
Хасанагић Хусеин, трговац
Хамзић Шукрија, трговац

Просветар: *Милачић Лука*, учитељ

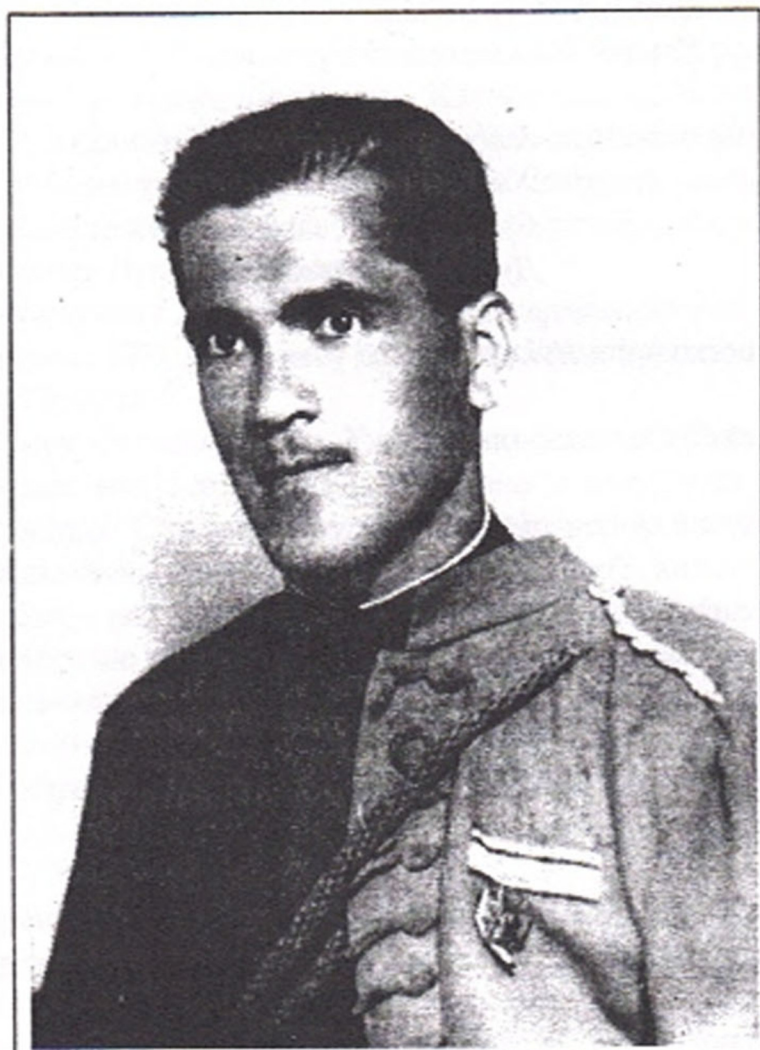
Суд части: *Јевђевић Михаило*, свештеник
Бегановић Алија, трговац

На редовној годишњој жупској скупштини одржаној 4 марта за одборника је изабран учитељ Вукола Ђуровић, члан Соколског друштва Прибој.

Ни у овој години управа месног Соколског друштва није успела да обезбеди учитеља предњака. Друштво није учествовало на жупском слету у Пожеги, приређеном 31 маја, због изразито лоше финансијске ситуације у којој се налазило.⁴² Међутим, ово друштво је учествовало на II Покрајинском слету у Сарајеву, на главним слетским данима 27 - 29 јуна. Сасвим поуздано се зна да су на овој великој спортској манифестацији учествовала следећа сокол-

42. ИАУ, Извештај тајника СЖУ о раду жупе у 1934. год. поднет на редовној годишњој скупштини жупе 7. 4. 1935, СЖУ III 1940. 28. 25; ИАУ, Обавештење сокол. др. Прибој сокол. др. Пожега о неучествовању на жупском слету у Пожези, СЖУ VIII 1934. 88

ска друштва из жупе Ужице: Ужице, Косјерић, Бајина Башта, Вишеград, Прибој, Пријепоље, Рудо и Нова Варош. Убрзо затим приређен је III Покрајински слет у Загребу од 1 - 10 августа. Око 200 чланова, чланица и сеоског чланства учествовало је из санџачких соколских друштава: Пријепоља, Пљеваља, Прибоја, Сјенице и Нове Вароши на овом слету. Неопходне стручне припреме за соколска друштва Пријепоље и Прибој обавио је жупски предњак Љубомир Јунговић, у периоду април - јун. Домаћини ових великих спортских такмичења изузетно добро су организовали ове слетове, који су успели у материјалном и моралном погледу.⁴³

Расим Хасанагић, предњак и једно време Начелник Соколског друштва у Прибоју, у соколској униформи

43. Фарук Диздаревић, наведено дело, 30; Душан Нешковић, наредени рад, 48; Шукрија Хасанагић, наведено сећање, 8; ИАУ, Пријава СЖУ за учешће на Покрајинском слету у Сарајеву 27 - 29. 6. 1934. 28; ИАУ, Извештај СЖУ сокол. жупи Загреб за саобраћајни и стамбени одсек за покрајински слет у Загребу 1934, СЖУ IV 1934. 309; ИАУ, Саопштење жупе сокол. др. Прибој о помоћи у предњаку овом друштву ради припрема за слетове у Сарајеву и Загребу.

На инсистирање жупе управа прибојског Соколског друштва организовала је састанак старешина свих друштава жупе (осим Ариља, Пожеге и Чајетине) 11 новембра у просторијама Основне школе. На њој су разматрана питања упућена од Савеза СКЈ по окружности, која је имала карактер поверљивости.⁴⁴

Од активности друштва у овој години вредно помена је и обележавање Дана уједињења - 1 децембра, највећег државног и соколског празника.⁴⁵

Једна од карактеристика ове соколске јединице састојала се у томе што је први пут добила стручњака - референта за сеоске соколске чете иако се његов рад није могао реализовати без постојања сталног начелника друштва.⁴⁶

Рад друштва у 1935. години био је један од најуспешнијих у историјату рада ове организације, захваљујући пре свега ангажовању учитеља - предњака Радомана Пајовића. У првој половини године формиране су, по први пут, сеоске соколске чете у : Касидолима, Голешима, Бучју и Забрњици, које су биле у саставу прибојског Соколског друштва. Поред тога управа ове јединице настојала је да у свој састав припоји сеоске чете у Миочу и Штрпцима, са чим није било сагласно њихово матично друштво - Вишеград.⁴⁷

Већ 7 априла у Прибоју одржана је главна годишња скупштина жупе. Од 15 соколских друштава и 43 сеоске чете (који су били у саставу жупе) све соколске јединице су упутиле своје представнике у Прибој, осим Соколског друштва Косјерић. Управа и чланство прибојског друштва врло су присно и лепо примили делегате и побринули се за што бољи смештај.

Пре одржавања саме скупштине одржана је седница начелничког збора, на којој је донет програм рада жупе у 1935. години. Одлучено је да се на јесен организује слет Другог окружја у Прибоју, као и приређивање слета Првог окружја у Сјеници, јавни час на Златибору и окружни слет у Косјерићу. Затим је донета одлука о неучествовању жупе на слету у Суботици, (јер није био обавезан) и да се изврше одговарајуће припреме за слет бугарског Јунака у Софији.

Око 14 часова старешина жупе Ђорђе Драшкић (ужички адвокат), свечано је отворио скупштину у присуству изасланика Савеза СКЈ Војиновића и присутних делегата. Затим се прешло на извештавање челних представника жупе (тајника, начелника, просветара, благајника и др.) о њеном раду у 1934. години. По завршетку ових реферата прешло се на аргументовану дискусију да би се око 19 часова

44. ИАУ, Молба сокол. др. Прибој СЖУ за програм обележавања 1. децембра 1934, СЖУ VIII 1934. 95. 1

45. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1934, рб 185

46. ИАУ, Наведени записник са годишње скупштине сокол. др. Прибој из 1934

47. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1935, рб 232, и 106

Франтишек Лабус, Соко из Чешке Скалице

Draheimu bratru Rasimu
 v upomínku
 František Lábus
 Česká Skalice 1./XII. 1930.

Соколство је зближавало људе разних народа
 (посвета са фотоса Ф. Лабуса Расиму Хасанагићу)

прешло на избор нове жупске управе. При крају скупштинске седнице старешина је изнео и награђене темате, које је организовала сама жупа. Прва награда додељена је Михаилу Томићу, ученику V разреда учитељске школе из Ужица за тему: "О соколској свести"; друга Стојадину Обрадовићу, ученику V разреда исте школе, за темат "Нови соко", а трећа Милу Лучићу за темат "Снажна мишица". У току вечери соколско друштво Прибој приредило је свечану академију са предавањем. Ови програми су успели у сваком погледу, како у материјалном тако у духовном смислу.⁴⁸

Премештајем старешине друштва Гојка Вуковића (среског начелника у Прибоју на исту функцију у Јајце средином марта) ово месно друштво је остало без свог челника. Привремено ову функцију је обављао потпредседник друштва Ђамил Хаџи - Хамзић. На ванредној скупштини ове организације одржане 26 маја, у просторијама Основне школе, тајним гласањем је за старешину изабран Добросав Стевовић. Појединим члановима овај избор иако правилно спроведен, није одговарао због чега су на седницу друштва позвали среског начелника Драгољуба Пандуровића. То се одвијало без знања управе друштва да би за последицу на краће време изазвало потпуно расуло у овом друштву. Поводом избора старешине друштво је одржало и другу ванредну скупштину 16 јуна, такође у просторији Основне школе, на којој је већином гласова за старешину изабран Добросав Стевовић. Овој скупштини присуствовали су и делегати ужичке жупе Ђорђе Драшкић (старешина жупе) и Драгомир Нешевић (тајник жупе).

На првој ванредној скупштини одржаној 26 маја др Илија Аџић одржао је пригодно и поучно предавање о туберкулози.⁴⁹

Зна се сасвим поуздано да је Соколско друштво из Прибоја учествовало (у малом броју) на VIII слету Јунака у Софији од 12-14 јула. Слету су присуствовали: Шукрија, Расим и Газо Хасанагић и Заим Прељевић.⁵⁰

Навешћемо управу друштва која је радила врло успешно у овој години у непотпуном саставу:

Старешина - *Гојко Вуковић* (обављао функцију до марта те године; од 16 јуна његову функцију преузима *Добросав Стевовић*, до краја године).

48. Ужички глас, Ужице 14. 4. и 21. 4. 1935, 2 - 3

49. ИАУ, Записник ванредне скупштине сокол. др. Прибо одржане 26. 5. 1935 СЖУ VIII 1935. 80. 2; ИАУ, Извештај сокол. др. Прибој СЖУ о одржавању друге ванредне скупштине друштва 16. 6. 1935, СЖУ VIII 1935. 80. 14; ИАУ, Извештај управе сокол. др. Прибој старешини СЖУ 2. 6. 1935. 80. 10.

50. Душан Нешковић, наведени рад, 48

Заменик старешина - *Ћамил Хаџи-Хамзић*

Тајник - *Фрањо Виличић*

Просветари - *Вукола Ј. Буровић* и *Лука Р. Милачић* -
учитељи

Начелник - *Радоман П. Пајовић*, учитељ

Заменик начелника - *Расим Хасанагић*

Поједини чланови

Управног одбора: *Мил.М.Радовић*, шеф пореске управе

Ото Кунек, шеф железничке станице

Шукрија Хасанагић, кројач

Домаћин дома - *Заим Прелевић*⁵¹

У току 1936. године Соколско друштво Прибој учествовало је на IV Покрајинском слету у Суботици одржаном 13, 14 и 27-29 јуна. Прибојчани су наступили на овој спортској манифестацији без лакоатлетских такмичара, иако су оне биле у традицији овог краја.

Функцију старешине овог друштва обављао је у овој години Добросав - Добро Стевовић; трговац, а функцију начелника Расим Хасанагић, који је успешно савладао жупски предњачки течај у Ужицу од 1 - 20 новембра 1935. године.⁵²

Соколско друштво Прибој било је активно и у 1937. години. Оно је учествовало на жупском слету у Ужицу 20 - 21 јуна, који је представљао највећу соколску манифестацију жупе, како по броју вежбача тако и по свом трајању. Одржан је у соколском дому и на простору у његовој непосредној близини. Свечана академија одржана је у дому 20 јуна. Претходних дана на брзину је урађено слетиште, захваљујући иницијативи начелника жупе Јосипа Јехличке и управе жупе. Другог дана одржана су и такмичења. Највише успеха имала су соколска друштва из Ужица, Пљеваља и Пожеге. Прибојске соколе предводио је начелник друштва Расим Хасанагић. Чланство је било заступљено са 18 припадника, чланова и нараштајаца.⁵³

Поред наведеног ово месно друштво учествовало је и на V Покрајинском слету у Скопљу од 27 - 29 јуна, с малим бројем учесника.⁵⁴

51. Изведено из документације прве ванредне скупштине сокол. др. Прибој

52. ИАУ, Извештај сокол. др. Прибој жупском референту - Пожега, Ф. Сокол. друштво Пожега 1922 - 1941, несрећен фонд; Миле Чарапић, наведени рад, 226;

53. Миле Чарапић, наведени рад, 229; ИАУ, Шефкет Хасанагић, Соколско друштво у Прибоју 1931 - 1941, МГ 563, 1; Душан Нешковић, наведени рад, 50; Фарук Диздаревић, наведено дело, 30

54. Душан Нешковић, наведени рад, 50; Фарук Диздаревић, наведено дело, 30, Шукрија Хасанагић, наведени рад, 8; Сви датуми одржаних Покрајинских слетова и оних у иностранству који су наведени у овом раду преузети су из фондова "Соколска жупа Ужице" 1922 - 1941 и "Соколско друштво Пожега" 1922 - 1941

Снимак из Софије где је 1936. године одржан Осми слет "Јунака" (Соколских друштава). На снимку су, између осталих, Расим, Шукрија и Газо Хасанагић као и Зајим Прљевић који су представљали Соколе из Прибоја

Соколско друштво Прибој је веома слабо радило у 1938. години. Узрок томе може бити, у извесној мери, и верска нетрпељивост запажена међу појединим његовим члановима, као што је било присутно и код сјеничког соколског друштва.⁵⁵ Међутим, и поред тога ова спортска организација је учествовала на X Свесловенском слету у Прагу од 24 - 30 јуна, коју су заступали Расим и Шукрија Хасанагић, у својству гостију - посматрача.⁵⁶

Већ 23 октобра исте године представник овог друштва - друштвени прочелник учествовао је на седници друштвених прочелника из Ужица, Вишеграда, Нове Вароши, Ариља, Чајетине и Ивањице.⁵⁷

Вредна помена за овај период је и забава у Прибоју, коју је организовало Соколско друштво из Пријепоља, у своју корист.⁵⁸

Ово друштво учествовало је на жупским утакмицама у Вишеграду 28 маја, без такмичења у наступу или поворци са друштвима: Рудо, Пријепоље и Нова Варош.

После нешто слабијег рада, интервенцијом жупе, успело се са одржавањем скупштине прибојског Соколског друштва 4 јуна. На њеном почетку одржана су предавања: О улози наше омладине (с обзиром на спољнополитичку ситуацију у Европи) и из жупске народно-одбрамбене делатности. Основни циљ скупштине састојао се у поновном оживљавању рада овог месног друштва и избору нове управе која је од тада радила веома добро. Представници жупе на овој седници били су Ђорђе Драшкић (старешина жупе) и Страхинја Рогич (члан жупске управе).⁵⁹

Управа Соколског друштва Прибој изабрана 4 јуна⁶⁰ радила је до краја године.

55. ИАУ, Извештај почелника СЖУ о раду у 1938. год. поднет на годишњој скупштини 19. 3. 1939, СЖУ III 1940. 28

56. Душан Нешковић, наведени рад, 50

57. ИАУ, Извештај тајника СЖУ о раду жупе у 1938. год. поднет на редовној годишњој скупштини жупе од 19. 3. 1939, СЖУ III 1940. 28

58. ИАУ, Извештај о финансијском пословању сокол. др. Пријепоље са ванредне скупштине друштва од 2. 10. 1938, СЖУ IX 1938. 13

59. ИАУ, Извештај тајника СЖУ о раду у 1939 поднет на годишњој скупштини жупе почетком 1940, СЖУ III 1940. 28. 55

60. ИАУ, Записник са редовне годишње скупштине сокол. др. Прибој одржане 10. 3.

Позната су имена појединих њених функционера, као на пример:

Старешина - *Јусуф Златанић*
Тајник - *Чедомир Станковић*
Начелник - *Милић Дабетић*
Благајник - *Расим Хасанагић*
Статистичар - *Војо Зечевић*
Референт сеоских чета - *Петар Веловић*
Домаћин дома - *Миодраг Пријовић*

Ово Соколско друштво приредило је успешну забаву 6 септембра поводом 16 рођендана престолонаследника Петра II Карађорђевића. Осим тога и 1 децембар је изузетно свечано прослављен. У соколском дому заједно су се нашли његови чланови, без обзира на политичка опредељења, одајући почаст краљу и соколству.⁶¹

Збор вежбача - предњака није се организовао у току године, у овом друштву, због непостојања гимнастичких справа, као и из неких других нама непознатих разлога. Такође није организована ни једна сеоска соколска чета, због одзива младих људи на војну вежбу.

Није позната делатност овог друштва у периоду 1940.- април 1941., због недосататака историјских извора. Сасвим сигурно су спољнополитичка ситуација, пре свега, а добрим делом и унутрашња, у великој мери утицали на слабији рад ове спортске организације у овом периоду. Оно што је познато је одржавање редовне годишње скупштине друштва 10 марта.⁶² На њој су поднети извештаји: тајника, начелника, просветара, благајника, референта сеоских соколских чета о раду у претходној (1939) години. На овој седници изабрана је нова управа коју су сачињавали:

Старешина - *Јусуф Златанић*
Заменик старешине - *Др Илија Стојановић*
Секретар - *Чедомир Станковић*
Заменик секретара - *Миљан Кастратовић*
Благајник - *Расим Хасанагић*
Начелник - *Војо Зечевић*
Домаћин дома - *Миодраг Пријовић*

Управни одбор: *Гојко Јерковић*
Гамил Хаџи-Хамзић
Хусеин Хасанагић
Надзорни - ревизиони одбор: *Васо Јелић*
Адил Кочевећ

61. ИАУ, Наведени записник са скупштине друштва Прибој од 10. 3. 1940, 1 - 2

62. ИАУ, Исто, 1 - 2

Суд части: *Вело Пенезић*

Добривоје Бабић

Омер Златанић

Референт сеоских чета: *Петар Веловић*

Помоћници: *Саво Јакић*, учитељ на Бањи

Милоица Тошић, учитељ из Касидола

Марко Благојевић, учитељ на Крњачи

Ернест Тени, учитељ у Сочицама

Просветар: *Милић Дабетић*

Статистичар: *Шукрија Хасанагић*

Поред техничког рада овог друштва врло важан његов сегмент представља и просветна делатност. Зна се да је при овој соколској јединици постојао и радио просветар, који је спроводио соколске идеје утемељене државним законодавством из 1929. и 1930. године. Међутим о овој делатности зна се веома мало. Оно што је евидентно је претплата друштва на соколску штампу. Прибојско соколско друштво било је претплаћено у току 1931. - 1932. на лист *Соколић* (лист за нараштај и нараштајке) са 20 претплатника. Утоку 1932. ова јединица добијала је *Соколски гласник* (лист за чланове и чланице) са 72 претплатника и на лист *Наша радост* (за мушку и женску децу) у периоду 1932. - 1934. за 32 деце.⁶³ Није позната претплата друштва на соколску штампу у периоду 1935. - 1941., због непостојања историјских извора. Међутим, може се са великом вероватноћом претпоставити да се и овај вид активности одвијао током целог овог периода. Поред наведеног Соколско друштво у Прибоју је поседовало одабрану стручну литературу, која је била мањег опсега, нарочито у почетним годинама његовог рада. Била је смештена у просторијама Основне школе, да би од 1937. нашла своје право место у читаоници новоподигнутог Соколског дома. Број стручних наслова, пре свега соколске оријентације, као и других врста стваралаштва, препуштених избору цензуре и надлежних људи из Савеза СКЈ се перманентно увећавао. Оваква библиотека је изузетно повољно утицала на становништво Прибоја, пре свега на омладину у формирању здравих и добрих односа између српског и муслиманског народа.⁶⁴

На основу соколског законодавства сва друштва су била обавезна на уплаћивање новца за одржавање и рад соколске организације. И Соколско друштво Прибој је имало свој извор прихода, који

63. ИАУ, Статистички преглед СЖУ о броју и постотку претплатника за соколску штампу и њихово дуговање на дан 31. 12. 1932, СЖУ V 1932. 102. 1; ИАУ, Распис СЖУ свим друштвима жупе о слању полугодишњег просветног извештаја о уплати преплате за "Соколску просвету", СЖУ III 1934. 44

64. Шукрија Хасанагић, наведено сећање, 8

је често био врло мали. Приход је ово друштво имало од чланарине свог чланства, приређених академија, забава, својих добротвора и др. Постојала је извесна годишња помоћ прибојског среског начелства, Краљевске банке управе Зетске бановине, Савеза Сокола Краљевине Југославије (највећа помоћ), Министарства за физичко васпитање народа и Министарства просвете.⁶⁵

Сва соколска друштва, па и прибојско уплаћивала су доприносе жупи за озледни фонд, порез и потпорни фонд. Исте обавезе ова јединица је имала и према Савезу Сокола Краљевине Југославије. Треба нагласити да је ово месно друштво било једно од најуреднијих у погледу измирења својих пореских обавеза, осим у последњим годинама пред рат, због изградње Соколског дома.⁶⁶

Прибојчани су повремено учествовали у соколским и неким другим манифестацијама, које су биле од извесног значаја. Навешћемо само познате примере. Функционер овог друштва трговац Ђамил Хаџи-Хамзић 5 децембра 1930. године посредовао је у набавци гимнастичких вратила за друштва у Новој Вароши, Пријепољу и Бијелом Пољу.⁶⁷ Поред тога, стари прибојски сокол и трговац Добросав Стевовић поклатио је сеоској соколској чети Штрпци (општина Бијела Брда, срез Вишеградски) заставу 1931. године. Исти трговац помогао је Соколском друштву Пријепоље поклонивши му жито за сиромашно становништво тог места. Исту помоћ учинио је и прибојском становништву 1932. године.⁶⁸ Вредно помена је новчани прилог прибојског трговца Алексе Борисављевића поводом изградње соколског дома у Ужицу јануара 1932. године. Сасвим слободно се може предпоставити да је оваквих и сличних активности Прибојчана било далеко више.⁶⁹

Соколско друштво у Прибоју радило је практично све до 16 априла 1941. године, тј. до уласка немачких војника у овај град.⁷⁰ После Другог светског рата соколство као организација није постојало.⁷¹ Ова спортска и државна организација одиграла је поред осталог и запажену улогу у још јачем учвршћивању и онако добрих међуљудских односа српског и муслиманског народа. У читавом периоду постојања (1912 - 1941) његово чланство сачињавали су припадници обеју националности.

65. ИАУ, Ф. Соколска жупа Ужице 1922 - 1941, на основу већег броја докумената због чега се посебно сви не наводе.

66. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1930, рб 463; ИАУ, Молба сокол. др. Прибој Савезу СКЈ о могућности исплате дуга у мањим ратама, СЖУ VIII 1940. 96. 1

67. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1930, рб 616

68. ИАУ, Извештај о стању сокол. чета сокол. др. Вишеград за 1931, СЖУ VI 1934. 5; Санџак, Пријепоље 15. 5. 1932, 3

69. Народни гласник, Ужице 7. 2. 1932, 7

70. Мирко Ђуковић, *Санџак*, Београд 1964, 46

71. Мала енциклопедија Просвета, књ. 3, Београд 1978, 259

СОКОЛСКИ ДОМ У ПРИБОЈУ

Од оснивања Соколско друштво Прибој није имало свој соколски дом. Због тога је било принуђено да узима под закуп одређене локале који нису одговарали његовој функцији. Такве "вежбаонице" биле су подесније пре за неке оставе а ни у ком случају за соколски рад.⁷² У периоду од пролећа до зиме чланство је изводило вежбе у дворишту Основне школе, на ади код млина и Годуше, на простору испред данашње Скупштине општине, игралишту фудбалског тима "Лим" (на простору од цркве до "Инкопа") и др.⁷³ Управа друштва дошла је на идеју почетком 1934. године о подизању зграде соколског дома. Ова замисао била је подстакнута и од жупских функционера, пре свега, од Јосипа Јехличке и већ започетом изградњом оваквих објеката у Ужицу и Новој Вароши. Као један од првих корака био је добијање бесплатног плаца (земљишта) од суда прибојске општине и прибављање извесне количине дрвене грађе. Убрзо формиран акциони одбор одмах је почео са уписом и прикупљањем добровољних прилога од грађанства. Највећи број прибојских трговаца, занатлија, кафеџија, државних службеника и др. дао је прилог за ову инвестицију. Чланови друштва су много допринели својим добровољним радом на изградњи овог објекта, укључујући своје солидне новчане прилоге. Сељаци из околине Прибоја пружили су материјалну а делимично и финансијску помоћ, док су поједини зидари своје учешће одређивали у радној снази.⁷⁴

Када су извршене неопходне припреме почело се са изградњом дома јуна 1934. године.⁷⁵ Савез Сокола Краљевине Југославије је већ 24 октобра, а вероватно и раније, упутио финансијску позајмицу друштву намењену специјално за подизање овог објекта у износу од 16.556 динара.⁷⁶ Радови прве године су текли доста добро, што се уочава из молбе друштва краљу Александру I Карађорђевићу за додељивање финансијске помоћи за довршење дома од 3 октобра 1934. године. Молба је одбијена, са образложењем да се сасвим довољно новца доделило друштву за довршење овог објекта.⁷⁷

72. ИАУ, Извештај о раду жупе у 1931. години "крајем 1931. године", СЖУ III 1932. 11

73. Шефкет Хасанагић, наведено сећање, 1

74. Наведени записник са годишње скупштине сокол. др. Прибој од 21. 1. 1934. СЖУ VIII 1940. 80; Шукрија Хасанагић, наведени рад из Прибојских новина од 4. 8. 1978. 8, Шефкет Хасанагић, наведено сећање, 2

75. ИАУ, Молба сокол. др. Прибој Сокол. жупи Ужице о преносу жупског пореза на дуг, СЖУ VIII 1934. 91.1

76. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1934, рб 235

77. ИАУ, Молба сокол. др. Прибој краљу Александру I Карађорђевићу за доделу финансијске помоћи око завршетка изградње дома 3. 10. 1934, СЖУ VIII 1934. 94. 2

Након прве године успешног рада наступило је време знатно успоренијег извођења финијих унутрашњих радова на овом здању. Главни и готово једини разлог састојао се у недостатку финансијских средстава. Соколски дом у Прибоју био је већ 1937. године доведен у стање практичне употребе када је у потпуности изграђено ванредно лепо соколско здање у Ужицу.⁷⁸ Иако се у извештају тајника Соколске жупе Ужице почетком 1938. о раду жупе у 1937. наводи податак да је Соколски дом у Прибоју завршен,⁷⁹ овај објект није био у потпуности реализован. Међутим, оно што је било веома битно је његова оспособљеност за основну делатност. Прве вежбе партерног карактера и манифестације културно - просветног облика почеле су се у њему приређивати од 1937. године. Значајно је напоменути да је прибојско друштво у периоду 1937. - 1941. искључиво у овом здању (његовој сали) изводило партерне тзв. шведске вежбе. Вежбе на справама друштво није обављало, јер их ова соколска јединица није имала.⁸⁰

Управа друштва упућивала је врло честе молбе Савезу СКЈ за изградњу - завршетак дома. Поуздано се зна да је Савез Сокола Краљевине Југославије послао финансијску помоћ Соколском друштву Прибој у виду позајмице, 17 новембра 1938. године у износу од 15.000 динара.⁸¹ Активност управе друштва манифестовала се и на куповини борове грађе од Света Поповића, индустријалца из Штрбаца у износу од 4.000 динара исте године. У току друге половине 1939. новоизабрана управа преузела је енергичне мере за довршење дома, па је њеним заузимањем извршено фарбање свих дрвених делова објекта масном сивом бојом, које је коштало 2.500 динара. Планирано је да се обезбеди неопходан новац за уређење бине, набавку кулиса, изградњу тоалета, набавку пећи, столова, столица, лампи за осветљење, израду бифеа и др. Тим поводом упућена је молба бану Зетске бановине 1939. која је остала нереализована. Сасвим сигурно се зна да наведени као и неки други ситнији радови унутрашње природе нису били завршени на дан 14 фебруара 1940.⁸²

Министарство за Физичко васпитање народа одобрило је 1939. године за изградњу Соколског дома у Прибоју суму од 10.000 динара, али је та уплата обустављена и преусмерена на Министарство војске.

78. ИАУ, Извештај тајника СЖУ о раду у 1937. години поднет на годишњој скупштини почетком 1938, СЖУ III 1940. 80; Миле Чарапић, наведени рад, 225

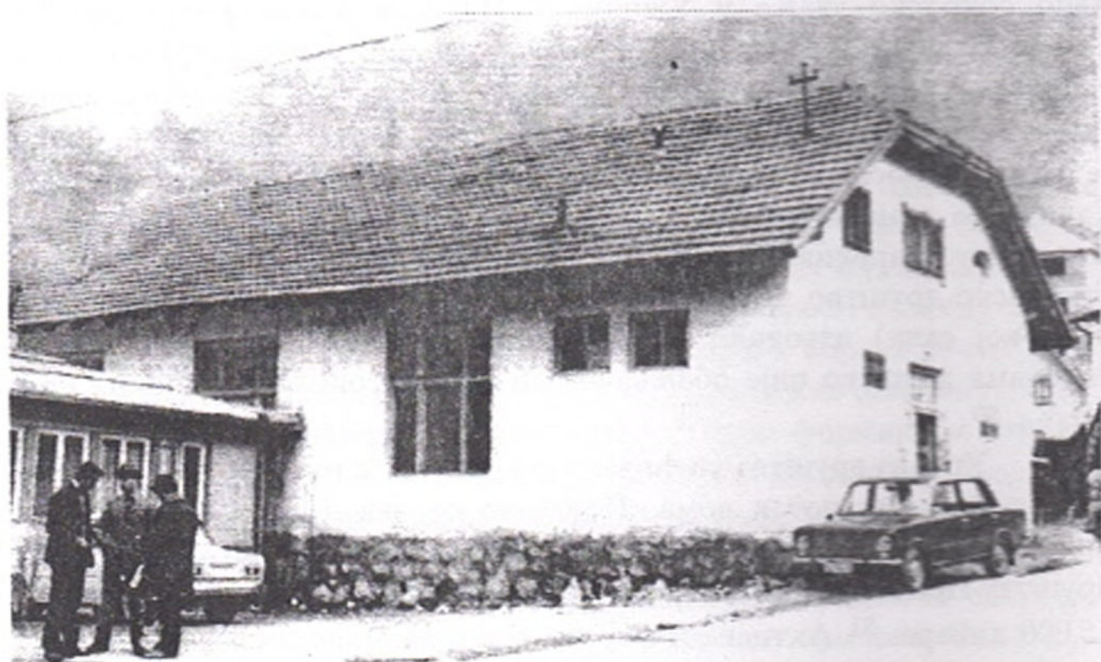
79. ИАУ, наведени извештај тајника о раду у 1937. год.

80. ИАУ, Наведени записник сокол. др. Прибој са годишње скупштине од 10. 3. 1940. године; Шефкет Хасанагић, наведено сећање, 2

81. ИАУ, Деловодни протокол СЖУ за 1938, рб 451

82. ИАУ, Наведена молба сокол. др. Прибој Савезу о уплати дуга у мањим ратама почетком 1940

О радовима за прославу петолетнице (1936. - 1941.) Соколско друштво Прибој највише је пажње поклонило изградњи Соколског дома. О предузимању активности управе овог друштва на дефинитивној опремљености зграде дома у периоду 1940. - април 1941. не постоје никакви подаци.

*СОКОЛСКИ ДОМ У ПРИБОЈУ
(снимљено непосредно пред рушење објекта)*

У оквиру дома постојала је гимнастичка сала површине 18 x 9 m, позорница, фоаје за музику и гардеробу, просторија за читаоницу и канцеларије за управу и благајну. Занимљиво је истаћи о непостојању ни једног стуба у гимнастичкој сали. Овај објекат налазио се, гледано из данашње перспективе, на простору између стамбене породичне куће Лаза Станишића и делом самопослуге "Врачара". Отварањем овог објекта 1937. културни живот Прибоја се знатно побољшао. У периоду 1937 - 1941. ово здање имало је улогу храма културе. Сва удружења, друштва и организације у њему припремају и организују забаве, игранке, састанке, позоришне представе, стручна предавања из разних научних области и тд. Читаоница је била препуна, пре свега младих људи, жељних знања и културе. На тај начин решено је питање образовања и ширења културе у овом малом месту са око 1500 становника. Стављањем читаонице у функцију просветитељска мисија овог друштва дошла је до пуног изражаја.⁸³

83. Шукрија Хасанагић, наведени рад, 8; Шефкет Хасанагић, наведено сећање, 1; Фарук Диздаревић, наведено дело, 30

Овај објекат културе имао је запажену улогу и у време Другог светског рата, јер је у њему формиран и активно радио Срески народноослободилачки одбор октобра 1943. године.⁸⁴ Од ослобођења Прибоја 12 јануара 1945. па до 1959. године ово здање представљало је својеврстан храм културе. У то време је порушено и на том месту подигнут је нови објекат наменског карактера.⁸⁵

84. Мирко Ђуковић, *наведено дело*, 437 - 438

85. Шефкет Хасанагић, *наведено сећање*, 2

SUMMARY

The Sokol Society Was formed in Priboj in 1912. In the period from 1912 to 1914, this local sports and national organisation worked extremely well, organizing public lessons, formal assembly and other Sokol's manifestations in Priboj and in the surrounding towns. During the First World War, the Austria - Hungarian authorities forbid the work of this society through repressive measures. The Sokol Society was restored in 1928 and since then it has worked in continuity till April 1941.

This Sokol unit belonged to the Sokol's tribal state of Užice and the Sokol Union of the Kingdom of Yugoslavia. The Society had rises here and there and periodical short falls in its work, because of external circumstances. In this period it participated in numerous rallies, from the lowest to the highest level, in the country and abroad. Besides this, it also organized public lessons, formal assembly, tribal state's administrative sessions, etc.

The Society formed its center which operated with a lot of success from 1937 to 1941. Besides its basic sports function, the Sokol Center also represented a special temple of culture in Priboj, in the true sense of the word.

Disregarding numerous problems with which it came across in its work, the Sokol Society played an important role in the subsequent development of sports in Priboj and the affirmation of the positive interpersonal relationships between the Serbian and Muslim population.

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

796 / 799 : 061 . 2 (497 . 11) "1912 / 1914"

ЧАРАПИЋ, Миле

Соколско друштво у Прибоју : 1912 - 1941 /
Миле Чарапић = The Sokol Society in Priboj
: 1912 - 1941 / Mile Carapic. - Прибој :
Завичајни музеј : Дом културе = Priboj :
The Homeland Museum : Cultural Centre,
1999 (Прибој : Лав). - 30 стр. ; 24 см. -
(Едиција "Тестудо"; бр. 8 = Edition
"Testudo"; no. 8)

Кор. насл. - Тираж 100, - Белешке уз текст, -
Библиографија: стр. 31. - Summary.

а) Соколско друштво Прибој (Прибој) -
1912 - 1941 -
ИД = 79190284

Едиција "TESTUDO" Број VIII Издавачи Завичајни музеј и Дом
културе Прибој Уредник Фарук Диздаревић Превод резимеа
Зорица Поповић Штампана "Лав" Прибој Тираж 100

"TESTUDO" Edition No VIII Publishers The Homeland Museum and Cul-
tural Centre of Priboj Editor Faruk Dizdarevic Trenslation of the summary
Zorica Popovic Printed bu "Lav" Priboj Number of copies 100

У ЕДИЦИЈИ "TESTUDO"
СУ ОБЈАВЉЕНИ СЛЕДЕЋИ РАДОВИ:

1. Фарук Диздаревић: СТО ГОДИНА ЧИТАЛИШТА У ПРИБОЈУ (1898 - 1998)
Faruk Dizdarevic: A HUNDRED YEARS OF THE READING CLUB IN PRIBOJ (1898 - 1998)
2. Мирко Иконић: ПЕСНИКИЊЕ ПРИБОЈА
Mirko Ikonic: THE POETESSES OF PRIBOJ
3. Саво Дерикоњић: ГРАДИНЕ - НАСЕЉА РАНОГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА У ПРИБОЈСКОМ КРАЈУ
Savo Derikonic: HIGHLANDS - SETTLEMENTS OF THE EARLY IRON AGE IN THE AREA OF PRIBOJ
4. Др Миомир Милинковић: СКИЦА ЗА КЊИЖЕВНИ ПОРТРЕТ ЛАЗАРА КОМАРЧИЋА
Dr Miomir Milinkovic: A SKETCH FOR THE LITERARY POR TRAIT OF LAZAR KOMARCIC
5. Јелена Межински: СЛИКАРСТВО ЦРКВЕ СВЕТОГ КНЕЗА ЛАЗАРА У ПРИБОЈУ НА ЛИМУ
Jelena Mežinski: PAINTING OF CHURCH OF SAINT PRINCE LAZAR IN PRIBOJ ON THE LIME
6. Мирко Иконић: НАУЧНА ФАНТАСТИКА У РОМАНУ "ЈЕДНА УГАШЕНА ЗВЕЗДА" ЛАЗАРА КОМАРЧИЋА
Mirko Ikonić: SCIENCE - FICTION IN THE NOVELA "A FADED STAR" BY LAZAR KOMARCIC
7. Фарук Диздаревић: КЊИЖАРА И ПАПИРНИЦА ВАСИЛИЈА М. ЈЕЛИЋА ОД 1929. ДО 1944. ГОДИНЕ
Faruk Dizdarevic: THE BOOKSTORE AND THE STATIONER SHOP OF VASILJE M. JELIC FROM 1929 TO 1944